Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 15ης Μαΐου 2014 [1]

**Υπόθεση C-318/13**

**X**

[αίτηση του Korkein hallinto-oikeus (Φινλανδία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Οδηγία 79/7/ΕΟΚ — Ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως — Άρθρο 4, παράγραφος 1 — Ασφάλιση ατυχήματος εργαζομένου — Εθνικό δίκαιο — Κατ' αποκοπή αποζημίωση για μόνιμες βλάβες που προκλήθηκαν από εργατικό ατύχημα — Καθορισμός του ύψους της αποζημιώσεως — Αποζημιώσεις διαφορετικού ύψους για τους άνδρες και τις γυναίκες λόγω στατιστικώς διαφορετικού προσδόκιμου ζωής των δύο φύλων — Ευθύνη του κράτους μέλους — Κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης»

## I – Εισαγωγή

1. Είναι γνωστό ότι το προσδόκιμο ζωής των γυναικών υπερβαίνει, από στατιστικής απόψεως, εκείνο των ανδρών. Είναι δυνατόν όμως μόνο για αυτόν τον λόγο και χωρίς συγκεκριμένη εξέταση κάθε μεμονωμένης περιπτώσεως, οι άνδρες να λαμβάνουν μειωμένη παροχή σε σχέση με τις γυναίκες όταν ασφαλιστικός φορέας που καλύπτει ατύχημα εργαζομένου καταβάλλει κατ' αποκοπή, εφάπαξ αποζημίωση για προβλήματα υγείας μόνιμης φύσεως;

2. Το ερώτημα αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο της υπό κρίση υποθέσεως. Δίνεται έτσι στο Δικαστήριο η δυνατότητα να διευκρινίσει τη νομολογία του σχετικά με την αρχή του δικαίου της Ένωσης περί ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών, σε συνέχεια της αποφάσεως «Test-Achats» [2], στο πλαίσιο ακόμη μιας υποθέσεως που αφορά ζητήματα ασφαλιστικού δικαίου.

3. Στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να εξετασθεί κατ' αρχάς αν η ανωτέρω αρχή αποκλείει εθνικές νομοθετικές διατάξεις οι οποίες καθορίζουν το ύψος της ασφαλιστικής παροχής βάσει παραμέτρων που στηρίζονται στο στατιστικώς διαφορετικό προσδόκιμο ζωής μεταξύ ανδρών και γυναικών. Δεύτερον, εάν κριθεί ότι το εθνικό δίκαιο αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, τίθεται το ζήτημα της ευθύνης του κράτους μέλους και ενδεχομένως, τρίτον, το ζήτημα του χρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της δικαστικής αποφάσεως.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Απόφαση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (C-236/09, EU:C:2011:100).

## II – Νομικό πλαίσιο

Α— *Το δίκαιο της Ένωσης*

1. Η οδηγία 79/7[3]

4. Κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 79/7, η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στα νομικά συστήματα που εξασφαλίζουν προστασία κατά αναπηρίας, εργατικού ατυχήματος και επαγγελματικής ασθένειας.

5. Το άρθρο 4 της οδηγίας 79/7 ορίζει:

«1. Η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, […] και ιδιαίτερα όσον αφορά:

— […]

— […]

— τον υπολογισμό των παροχών, συμπεριλαμβανομένων […] των προϋποθέσεων διαρκείας και διατηρήσεως του δικαιώματος επί των παροχών.

2. Η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως δεν θίγει τις διατάξεις περί προστασίας της γυναίκας λόγω μητρότητος.»

2. Η οδηγία 2004/113[4]

6. Πριν καταστεί ανίσχυρο το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/113[5], η διάταξη αυτή επέτρεπε υπό συγκεκριμένους όρους τη διάκριση λόγω φύλου με βάση τα ακόλουθα:

«Παρά την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν πριν από τις 21 Δεκεμβρίου 2007 να επιτρέπουν αναλογικές διαφορές μεταξύ των ατομικών ασφαλίστρων και παροχών των ασφαλιζομένων όταν η χρήση του φύλου είναι καθοριστικός παράγοντας στην αξιολόγηση του κινδύνου βάσει σημαντικών και αξιόπιστων αναλογιστικών και στατιστικών δεδομένων. […]»

3 — Οδηγία 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως (ΕΕ L 6, σ. 24).

4 — Οδηγία 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών (ΕΕ L 373, σ. 37).

5 — Απόφαση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (EU:C:2011:100).

3. Η οδηγία 2006/54[6]

7. Το άρθρο 5 της οδηγίας 2006/54, το οποίο επιγράφεται «Απαγόρευση διακρίσεων», ορίζει ως προς τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως[7]:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 4 [[8]], εξαλείφεται κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, ιδίως όσον αφορά:

[…]

γ) τον υπολογισμό των παροχών [...] και τις προϋποθέσεις διάρκειας και διατήρησης του δικαιώματος παροχών.

[…]»

8. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54 προβλέπει:

«Στις διατάξεις που αντιβαίνουν προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης περιλαμβάνονται οι διατάξεις που βασίζονται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, προκειμένου:

[…]

η) να καθορίσουν διαφορετικά επίπεδα για τις παροχές, εκτός αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να ληφθούν υπόψη αναλογιστικά στοιχεία υπολογισμού, τα οποία είναι διαφορετικά για τα δύο φύλα, στην περίπτωση συστημάτων με καθορισμένες εισφορές· στην περίπτωση συστημάτων με καθορισμένες παροχές χρηματοδοτουμένων με κεφαλαιοποίηση, ορισμένα στοιχεία μπορεί να είναι άνισα, εφόσον η ανισότητα των ποσών οφείλεται στις συνέπειες της χρησιμοποίησης διαφορετικών αναλογιστικών συντελεστών ανά φύλο κατά την εφαρμογή της χρηματοδότησης του συστήματος·

[…]»

Β— *Το εθνικό δίκαιο*

9. Από τις παρατηρήσεις της Φινλανδικής Κυβερνήσεως προκύπτει ότι οι Φινλανδοί εργοδότες υποχρεούνται εκ του νόμου να ασφαλίζουν τους εργαζομένους τους σε ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες για τον κίνδυνο προκλήσεως μόνιμων βλαβών υγείας σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος.

6 — Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 204, σ. 23).

7 — Ως τέτοια θεωρούνται, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2006/54, «τα συστήματα που δεν διέπονται από την οδηγία 79/7/ΕΟΚ [...] και που έχουν ως αντικείμενο τη χορήγηση στους εργαζόμενους, μισθωτούς ή αυτοαπασχολούμενους, στα πλαίσια επιχείρησης ή ομάδας επιχειρήσεων, οικονομικού κλάδου ή επαγγελματικού ή διεπαγγελματικού τομέα, παροχών που προορίζονται να συμπληρώσουν ή να υποκαταστήσουν τις παροχές των εκ του νόμου συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, ανεξαρτήτως του αν η υπαγωγή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική […]».

8 — Αυτή η διάταξη εξειδικεύει την αρχή της ισότητας της αμοιβής.

10. Εάν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, το ασφάλισμα παρέχεται είτε υπό μορφή περιοδικών επαναλαμβανόμενων καταβολών είτε ως κατ' αποκοπή αποζημίωση (στο εξής: αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος). Όσον αφορά λιγότερο σοβαρές βλάβες, η παροχή καταβάλλεται υποχρεωτικώς άπαξ, ως κατ' αποκοπή αποζημίωση [9].

11. Το ύψος αυτής της κατ' αποκοπή αποζημιώσεως εξαρτάται από το ποιο είναι το μέσο προσδόκιμο ζωής στην περίπτωση του παθόντος. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνονται υπόψη, αφενός, η ηλικία του και, αφετέρου —για την πρόβλεψη του υπόλοιπου χρόνου ζωής— το φύλο του παθόντος. Δεδομένου, λοιπόν, ότι από στατιστικής απόψεως οι άνδρες έχουν μειωμένο προσδόκιμο ζωής, με βάση το φινλανδικό δίκαιο, οι γυναίκες λαμβάνουν υψηλότερη αποζημίωση από τους άνδρες σε παρόμοιες κατά τα λοιπά περιπτώσεις.

## III – Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12. Το έτος 2005, ο αρμόδιος ασφαλιστικός φορέας κατέβαλε στον κύριο Χ, υπό μορφή εφάπαξ παροχής, κατ' αποκοπή αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος που αυτός υπέστη το 1991. Γυναίκα θα είχε λάβει, υπό παρόμοιες κατά τα λοιπά συνθήκες, ποσό υψηλότερο κατά 278,89 ευρώ από εκείνο που καταβλήθηκε στον κύριο Χ, μόνο λόγω του φύλου της και του στατιστικώς ανώτερου προσδόκιμου ζωής της [10].

13. Το 2008, το δικαστήριο που είναι αρμόδιο επί υποθέσεων κοινωνικής ασφαλίσεως, κρίνοντας σε τελευταίο βαθμό, απέρριψε αμετάκλητα προσφυγή του κυρίου Χ με την οποία αυτός ζητούσε να υπολογισθεί και η δική του αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος βάσει των ευνοϊκότερων κριτηρίων που ισχύουν για τις γυναίκες.

14. Με προσφυγή που άσκησε το 2009, ο κύριος Χ ζητεί πλέον από το φινλανδικό Δημόσιο αποζημίωση ανερχόμενη στο ποσό της διαφοράς των επιδομάτων που δεν του έχει καταβληθεί, πλέον τόκων υπερημερίας.

15. Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1) Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/7 την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία κατά τον υπολογισμό των εκ του νόμου προβλεπόμενων παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως που χορηγούνται σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος λαμβάνεται υπόψη ως αναλογιστικός παράγων το διαφορετικό προσδόκιμο ζωής ανδρών και γυναικών, αν το ύψος της εφάπαξ καταβλητέας προς έναν άνδρα αποζημιώσεως που προκύπτει λόγω της χρησιμοποιήσεως του εν λόγω παράγοντος είναι χαμηλότερο από το ύψος της αποζημιώσεως που θα λάμβανε μια γυναίκα της ίδιας ηλικίας ευρισκόμενη στην ίδια κατάσταση;

9 — Κατά τον χρόνο του επίμαχου εργατικού ατυχήματος ήταν κρίσιμα ιδίως τα άρθρα 14 (192/1987), 18a (526/1981) και 18b (1642/1992) του Tapaturmavakuutuslaki (608/1948) (στο εξής: νόμος περί ασφαλίσεως ατυχημάτων), καθώς και το διάταγμα του Υπουργείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Υγείας σχετικά με τα κριτήρια προσδιορισμού του ποσού που αντιπροσωπεύει την αξία των συντάξεων λόγω αναπηρίας και των συντάξεων προς επιζώντες οι οποίες χορηγούνται από τον κατά νόμο φορέα ασφαλίσεως ατυχημάτων, καθώς και τα κριτήρια για την καταβολή εφάπαξ αποζημιώσεως αντί αποζημιώσεως υπό τη μορφή συντάξεως, της 30ής Δεκεμβρίου 1982. Τα κριτήρια για τον υπολογισμό της κατ' αποκοπή αποζημιώσεως που καταβάλλεται άπαξ ρυθμίζονται από τον Ιανουάριο του 2010 στο άρθρο 18e (1639/2009) του νόμου περί ασφαλίσεως ατυχημάτων. Στον βαθμό που αυτό αφορά την παρούσα υπόθεση, οι διατάξεις του εν λόγω νόμου είναι πλέον σύμφωνες με τα κριτήρια υπολογισμού που ορίζονται στο ως άνω διάταγμα του Υπουργείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Υγείας.

10 — Ωστόσο, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει αν ο υπολογισμός αυτής της αποζημιώσεως στηρίχθηκε στο νομικό καθεστώς που ίσχυε το 2005 ή το 1991.

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Συντρέχει στην παρούσα υπόθεση περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, ως προϋπόθεση για τη θεμελίωση ευθύνης του κράτους μέλους, λαμβανομένου υπόψη του ότι:

— το Δικαστήριο δεν έχει λάβει με τη νομολογία του σαφή θέση επί του αν επιτρέπεται η χρησιμοποίηση αναλογιστικών παραγόντων συνδεόμενων με το φύλο κατά τον υπολογισμό των παροχών που χορηγούνται από τα κατά νόμο συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως τα οποία υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 79/7,

— το Δικαστήριο, στην υπόθεση C-236/09, Association belge des Consommateurs Test-Achats, έχει κρίνει ανίσχυρο το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/113, το οποίο επιτρέπει τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων, δεχόμενο, εντούτοις, ότι η διάταξη αυτή πρέπει να λογίζεται ως ανίσχυρη μετά παρέλευση ορισμένης μεταβατικής περιόδου, και ότι

— στο πλαίσιο των οδηγιών 2004/113 και 2006/54 (για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης) ο νομοθέτης της Ένωσης επέτρεψε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων για τον υπολογισμό των παροχών στις οποίες αναφέρονται οι εν λόγω οδηγίες, ο δε εθνικός νομοθέτης, στηριζόμενος στο γεγονός αυτό, έλαβε ως δεδομένο ότι οι εν λόγω παράγοντες επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται και στο πλαίσιο του επίμαχου στην υπό κρίση υπόθεση εκ του νόμου συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως;

## IV – Εκτίμηση

### Α— *Πρώτο προδικαστικό ερώτημα*

16. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινισθεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/7 αποκλείει εθνικές διατάξεις βάσει των οποίων οι άνδρες τυγχάνουν δυσμενέστερης μεταχειρίσεως από τις γυναίκες σε σχέση με τις κατ' αποκοπή αποζημιώσεις για εργατικά ατυχήματα, μόνο λόγω του στατιστικώς μειωμένου προσδόκιμου ζωής των ανδρών.

17. Κατ' αρχάς πρέπει να εξετασθεί αν είναι κρίσιμη στην προκειμένη περίπτωση η οδηγία 79/7, της οποίας το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', προβλέπει ότι αυτή εφαρμόζεται στα νομικά συστήματα που εξασφαλίζουν προστασία έναντι του κινδύνου τόσο της αναπηρίας όσο και του εργατικού ατυχήματος ή της επαγγελματικής ασθένειας. Πράγματι, μόνον αν ισχύει τούτο μπορεί να δοθεί εύλογη απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Ειδάλλως το εν λόγω ερώτημα δεν θα είχε καμία σχέση με τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης.

#### 1. Καθ' ύλην και χρονικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 79/7

##### Το χρονικό πεδίο εφαρμογής

18. Η Φινλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η οδηγία 79/7 δεν δύναται να εφαρμοσθεί ratione temporis, καθόσον το επίμαχο ατύχημα συνέβη το 1991, δηλαδή πριν από την προσχώρηση [εννοείται, και εις το εξής, στην Ένωση] της Δημοκρατίας της Φινλανδίας το 1995. Επομένως, για την έκβαση της κύριας δίκης έχει σημασία το νομικό καθεστώς που ίσχυε το 1991. Αυτό δεν μπορεί να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα της οδηγίας 79/7, διότι η εν λόγω οδηγία δεν ισχύει για καταστάσεις προγενέστερες της προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Φινλανδίας.

19. Ωστόσο, με την καταβολή της σχετικής αποζημιώσεως λόγω του εργατικού ατυχήματος που συνέβη το 1991 επιχειρείται η αντιστάθμιση των μελλοντικών αποτελεσμάτων του ατυχήματος αυτού. Δεν πρόκειται, λοιπόν, για μια κατάσταση της οποίας τα αποτελέσματα εξαντλήθηκαν κατά τον χρόνο πριν από την προσχώρηση του κράτους μέλους[11].

20. Κατά πάγια νομολογία όμως, τα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεως που έχει δημιουργηθεί υπό το κράτος παλαιότερου κανόνα κρίνονται βάσει του μεταγενέστερου νομικού καθεστώτος[12]. Τούτο πρέπει να ισχύει και ως προς τα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεως που δημιουργήθηκε πριν από την προσχώρηση κράτους μέλους, αλλά εξακολουθεί να παράγει αποτελέσματα και κατά τον χρόνο μετά την προσχώρηση.

21. Δεδομένου ότι με την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Φινλανδίας η οδηγία 79/7 κατέστη εφαρμοστέα στην επικράτεια του κράτους αυτού[13], η εν λόγω οδηγία είναι κρίσιμη, από απόψεως χρονικού πεδίου εφαρμογής, για την εξεταζόμενη εν προκειμένω καταβολή αποζημιώσεως λόγω εργατικού ατυχήματος.

Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής

22. Περαιτέρω, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν, στην υπό κρίση υπόθεση, αμφιβολίες από πλευράς του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 79/7, λόγω του ότι η επίμαχη οδηγία εφαρμόζεται μόνο σε «νομικά συστήματα» στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει η Φινλανδική Κυβέρνηση, η αποζημίωση παρέχεται από συγκεκριμένους ιδιωτικούς ασφαλιστικούς φορείς οι οποίοι έχουν επιφορτισθεί με την κάλυψη των υποχρεώσεων που απορρέουν από την εκ του νόμου προβλεπόμενη ασφάλιση ατυχημάτων.

23. Συνεπώς, η προβλεπόμενη από το φινλανδικό δίκαιο αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος δεν καταβάλλεται άμεσα από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές, αλλά από ιδιωτικούς ασφαλιστικούς φορείς στο πλαίσιο εκ του νόμου συστήματος υποχρεωτικής ασφαλίσεως. Εντούτοις, ο συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο χορηγείται μια παροχή δεν έχει αποφασιστική σημασία για τον νομικό χαρακτηρισμό της κατά την οδηγία 79/7. Τουναντίον, η προβλεπόμενη από νομοθετική διάταξη παροχή πρέπει να έχει άμεση και πραγματική σχέση με την προστασία έναντι ενός των κινδύνων που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας[14]. Η ως άνω προϋπόθεση πληρούται ως προς την αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος, η οποία καταβάλλεται άμεσα στον παθόντα και ρυθμίζεται από τον νόμο περί ασφαλίσεως ατυχημάτων.

24. Επομένως, οι σχετικές φινλανδικές νομοθετικές διατάξεις πρέπει να θεωρηθούν ως νομικό σύστημα προστασίας έναντι του κινδύνου αναπηρίας και, ως εκ τούτου, να εξετασθούν βάσει της οδηγίας 79/7. Αντιθέτως, οι οδηγίες 2004/113 και 2006/54 δεν έχουν καμία σημασία, καθόσον η μεν πρώτη δεν εφαρμόζεται «σε θέματα απασχόλησης και επαγγελματικής δραστηριότητας», όπως ορίζει το άρθρο 3, παράγραφος 4, αυτής, ενώ η δεύτερη ρυθμίζει, κατά το άρθρο της 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', εξειδικευμένα επιχειρηματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, αλλά δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση εθνικής ρυθμίσεως σχετικής με την ασφάλιση ατυχημάτων.

11 — Αντιθέτως, δηλαδή, προς την απόφαση Ynos (C-302/04, EU:C:2006:9, σκέψεις 35 έως 38).

12 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις Stadt Papenburg (C-226/08, EU:C:2010:10, σκέψη 46), και Elektrownia Pątnów II (C-441/08, EU:C:2009:698, σκέψεις 32 και 34).

13 — Βλ., σχετικά, το άρθρο 166 της πράξεως περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας, και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1994, C 241, σ. 21, και ΕΕ 1995, L 1, σ. 1), και απόφαση Österreichischer Gewerkschaftsbund (C-195/98, EU:C:2000:655, σκέψεις 52 έως 55).

14 — Βλ., σχετικά, απόφαση Atkins (C-228/94, EU:C:1996:288, σκέψεις 11 και 13).

25. Δεδομένου ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/7 επιβάλλει «την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα», όσον αφορά τον υπολογισμό των παροχών, πρέπει να εξετασθεί ακολούθως αν η χρησιμοποίηση αναλογιστικών παραγόντων συνιστά διάκριση λόγω φύλου (υπό 2) και, εν ανάγκη, αν υφίστανται σημαντικοί δικαιολογητικοί λόγοι (υπό 3).

2. Η διάκριση λόγω χρησιμοποιήσεως αναλογιστικών παραμέτρων που συνδέονται με το στατιστικώς διαφορετικό προσδόκιμο ζωής των δύο φύλων

26. Ο διαφορετικός υπολογισμός του ύψους της κατ' αποκοπή αποζημιώσεως λόγω εργατικού ατυχήματος συνδέεται άμεσα με το φύλο του δικαιούχου και το προσδόκιμο ζωής του.

27. Η Φινλανδική Κυβέρνηση όμως υποστηρίζει ότι οι άνδρες δικαιούχοι δεν περιέρχονται κατ' αυτόν τον τρόπο σε δυσμενέστερη θέση. Αντιθέτως, η διαφοροποίηση βάσει φύλου επιβάλλεται προκειμένου να αποτραπεί η δυσμενής μεταχείριση των γυναικών έναντι των ανδρών. Από στατιστικής απόψεως, οι γυναίκες έχουν υψηλότερο προσδόκιμο ζωής και για τον λόγο αυτόν η αποζημίωση που θα αντισταθμίσει τη βλάβη που έχουν υποστεί για τον προβλεπόμενο υπόλοιπο χρόνο ζωής τους πρέπει να είναι υψηλότερη από εκείνη των ανδρών.

28. Συνεπώς, δεν υφίσταται διαφορετική μεταχείριση ανδρών και γυναικών, αλλά καθένας λαμβάνει το ποσό που δικαιούται αναλογιστικώς.

29. Η αντίρρηση αυτή θα μπορούσε το πολύ *να δικαιολογήσει* τη διαφορετική μεταχείριση ανδρών και γυναικών κατά τη χορήγηση κατ' αποκοπή παροχής, αλλά οπωσδήποτε δεν αναιρεί το γεγονός ότι άνδρες και γυναίκες τυγχάνουν διαφορετικής μεταχειρίσεως κατά τις διατάξεις της φινλανδικής νομοθεσίας.

30. Ακολούθως πρέπει να εξετασθούν ενδεχόμενοι δικαιολογητικοί λόγοι.

3. Οι δικαιολογητικοί λόγοι της διαφορετικής μεταχειρίσεως

31. Η αξιολόγηση των παραγόντων που μπορούν να ληφθούν υπόψη ως δικαιολογητικοί λόγοι της διαφορετικής μεταχειρίσεως σε σχέση με την αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος πρέπει να αρχίσει από την οδηγία 79/7.

α) Ενδεχόμενοι δικαιολογητικοί λόγοι βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας 79/7

32. Το άρθρο 4 της οδηγίας περιέχει έναν σαφή και απόλυτο κανόνα, στο μέτρο που απαγορεύει εν γένει κάθε διαφοροποίηση λόγω φύλου κατά τη χορήγηση παροχών, με την επιφύλαξη ρυθμίσεων προστασίας της μητρότητας.

33. Επομένως, η φινλανδική ρύθμιση δεν θα μπορούσε κανονικά, εξ αυτού και μόνον του λόγου, να δικαιολογηθεί, καθόσον με τη διαφοροποίηση βάσει του προσδόκιμου ζωής του κάθε φύλου —αντιθέτως προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που κατοχυρώνεται στην οδηγία— εισάγει κριτήριο διακρίσεως το οποίο ο νομοθέτης της Ένωσης δεν θέλησε να εφαρμόζεται στο πλαίσιο της οδηγίας 79/7.

34. Το ότι η οδηγία δεν απαγορεύει ρητώς τη στατιστική συνεκτίμηση του προσδόκιμου ζωής βάσει φύλου δεν σημαίνει, δηλαδή, ότι ο Φινλανδός νομοθέτης μπορούσε να εισαγάγει αυτό το κριτήριο ως προς τη χορήγηση παροχών. Τούτο το συμπέρασμα δεν στηρίζεται μόνο στο γράμμα της οδηγίας 79/7, αλλά και στη σύγκριση με το ρυθμιστικό περιεχόμενο των οδηγιών 2004/113 και 2006/54. Στις εν λόγω οδηγίες, ο νομοθέτης της Ένωσης επιτρέπει να λαμβάνεται υπόψη το φύλο ως

«αναλογιστικός συντελεστής» [15] ή σε σχέση με «αναλογιστικά στοιχεία υπολογισμού» [16] υπό ορισμένες προϋποθέσεις, αλλά έκρινε σκόπιμο να το επισημάνει ρητώς. Εφόσον στην περίπτωση της οδηγίας 79/7 δεν υφίσταται τέτοια ειδική ρήτρα παρεκκλίσεως, μπορεί να συναχθεί εξ αντιδιαστολής το συμπέρασμα ότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να μην επιτρέπεται η χρησιμοποίηση αναλογιστικών παραγόντων συνδεόμενων με το φύλο στο πλαίσιο της οδηγίας 79/7.

35. Κατά τη Φινλανδική Κυβέρνηση όμως, το διαφορετικό ύψος των παροχών δικαιολογείται, διότι στις κατ' αποκοπή αποζημιώσεις το ύψος της παροχής είναι συνυφασμένο, από συστηματικής απόψεως, με το διαφορετικό προσδόκιμο ζωής των δύο φύλων. Σε διαφορετική περίπτωση, η θέση των γυναικών που στατιστικώς έχουν υψηλότερο προσδόκιμο ζωής θα καθίστατο δυσμενέστερη έναντι των ανδρών, καθόσον η εφάπαξ καταβολή πρέπει να αντισταθμίζει τις συνέπειες του εργατικού ατυχήματος για το υπόλοιπο της ζωής του ασφαλισμένου.

36. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Φινλανδική Κυβέρνηση αντιστρέφει την εις βάρος της προβαλλόμενη επιχειρηματολογία και υποστηρίζει ότι είναι τρόπον τινά υποχρεωμένη, βάσει του πρωτογενούς δικαίου, να χορηγεί στους άνδρες μειωμένο ποσό ως κατ' αποκοπή αποζημίωση σε σύγκριση με εκείνο που λαμβάνουν οι γυναίκες.

37. Ωστόσο αυτό το επιχείρημα δεν είναι εν τέλει πειστικό όπως θα καταστεί πρόδηλο ακολούθως.

β) Ενδεχόμενοι δικαιολογητικοί λόγοι βάσει του πρωτογενούς δικαίου;

38. Υπό το πρίσμα του πρωτογενούς δικαίου, ευθεία διάκριση λόγω φύλου —εξαιρουμένων των ειδικών μέτρων ενισχύσεως υπέρ μειονεκτούσας ομάδας— επιτρέπεται μόνον όταν μπορεί *με βεβαιότητα* να διαπιστωθεί ότι υφίστανται *κρίσιμες διαφορές* μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι οποίες καθιστούν τη μεταχείριση αυτή αναγκαία [17].

i) Επί της έννοιας των κρίσιμων διαφορών

39. Η ύπαρξη κρίσιμων διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι οποίες ενδέχεται να επηρεάζουν τη χορήγηση παροχών της ασφαλίσεως εργατικού ατυχήματος θα γινόταν δεκτή σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση όπου από αυτό καθαυτό το φύλο θα μπορούσε να συναχθεί αμάχητο τεκμήριο παρουσίας ή απουσίας συγκεκριμένων περιστάσεων σημαντικών για τη χορήγηση παροχής [18]. Από *νομικής απόψεως* όμως τέτοιες διαφορές θα είχαν σημασία μόνον εάν η σχετική διαφοροποίηση ήταν σύμφωνη προς τις βασικές αρχές της έννομης τάξεως της Ένωσης [19].

40. Η φινλανδική ρύθμιση δέχεται ανεπιφύλακτα ότι οι γυναίκες έχουν στατιστικώς υψηλότερο προσδόκιμο ζωής από τους άνδρες και για τον λόγο αυτόν ανάγει το φύλο του ασφαλισμένου σε κρίσιμο παράγοντα όσον αφορά τις κατ' αποκοπή παροχές που συνδέονται με τον χρόνο ζωής.

41. Εντούτοις, αυτή η πρόγνωση βάσει φύλου δεν συνεκτιμά όλες τις πτυχές του προσδόκιμου ζωής. Για τον λόγο αυτό, η ως άνω πρόγνωση είναι, αφενός, στο πλαίσιο τουλάχιστον μιας αμιγώς πραγματικής θεωρήσεως, πολύ γενική και δεν παράγει ισορροπημένα αποτελέσματα. Αφετέρου, ούτε οι κανόνες του πρωτογενούς δικαίου συνηγορούν υπέρ της αποδοχής του φύλου ως σημαντικού κριτηρίου για τη χορήγηση παροχών.

15 — Βλ. το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/113, το οποίο εν τω μεταξύ έχει καταργηθεί.

16 — Βλ. το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο η', της οδηγίας 2006/54.

17 — Βλ. σημεία 59 επ. των προτάσεών μου στην υπόθεση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (C-236/09, EU:C:2010:564).

18 — Βλ., σχετικά με τις «ασφαλιστικές πρακτικές που συνδέονται με το φύλο και [...] επιτρέπονται», τις κατευθυντήριες γραμμές (2012/C 11/01) για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου στον ασφαλιστικό τομέα, υπό το πρίσμα της απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση C-236/09 (Test-Achats), ΕΕ 2012, C 11, σ. 1, 3 και 4.

19 — Βλ., σχετικά, τα σημεία 42 έως 67 των προτάσεών μου στην υπόθεση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (EU:C:2010:564).

42. Θα αναλύσω αμέσως κατωτέρω, κατ' αρχάς, τα πραγματικά και, εν συνεχεία, τα νομικά στοιχεία τα οποία καταδεικνύουν ότι η πρόγνωση αμιγώς βάσει φύλου δεν αποτελεί κρίσιμο παράγοντα στο πλαίσιο της χορηγήσεως παροχών.

ii) Πραγματικά στοιχεία

43. Αντιθέτως προς την άποψη της Φινλανδικής Κυβερνήσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο, στο συγκεκριμένο πλαίσιο της καταβολής αποζημιώσεως λόγω εργατικού ατυχήματος, ότι ασφαλισμένη γυναίκα έχει πάντοτε υψηλότερο προσδόκιμο ζωής από ασφαλισμένο άνδρα της ίδιας ηλικίας.

44. Συγκεκριμένα, η Φινλανδική Κυβέρνηση δεν λαμβάνει δεόντως υπόψη τον τρόπο που οι συγκεκριμένες περιστάσεις οι οποίες προκάλεσαν τις σωματικές βλάβες επηρεάζουν το προσδόκιμο ζωής: όσον αφορά συγκεκριμένα προβλήματα υγείας λόγω ατυχήματος, δύσκολα μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι γυναίκες θα είχαν υψηλότερο προσδόκιμο ζωής από άνδρες ευρισκόμενους σε αντίστοιχη κατάσταση.

45. Περαιτέρω, το αμιγές κριτήριο του φύλου για την πρόγνωση του προσδόκιμου ζωής δεν επαρκεί και για τον λόγο ότι αγνοεί σημαντικά στοιχεία —πέραν των συνεπειών του ατυχήματος, όπως παραδείγματος χάρη τη γεωγραφική καταγωγή του οικείου προσώπου, τον τόπο όπου έχει το κέντρο των δραστηριοτήτων του[20], τον τρόπο ζωής του και σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα— με αποτέλεσμα να αντανακλά μόνο μια διαστρεβλωμένη εικόνα της πραγματικότητας.

46. Συνεπώς, μόνον το φύλο καθαυτό δεν δύναται, στο πλαίσιο μιας αφηρημένης θεωρήσεως, να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα διαφοροποιήσεως σε σχέση με τη χορήγηση της σχετικής παροχής.

47. Το ότι η πρόγνωση αμιγώς βάσει φύλου συνιστά άστοχη αφετηρία για τον υπολογισμό της κατ' αποκοπή αποζημιώσεως καθίσταται ακόμη πιο σαφές, εάν εξετασθούν συγκεκριμένες περιπτώσεις ασφαλισμένων και ληφθεί υπόψη ότι, κατά τη λογική που διέπει τη φινλανδική ρύθμιση —όπως αναγνώρισε η Φινλανδική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία—, ακόμη και γυναίκα η οποία πάσχει από θανατηφόρο ασθένεια θα λάμβανε, μόνο λόγω του φύλου της και παρά το μειωμένο προσδόκιμο ζωής της, υψηλότερη αποζημίωση από συνομήλικο, αλλά σαφώς υγιέστερο άνδρα. Εάν το φινλανδικό δίκαιο δεν προβλέπει για τις περιπτώσεις αυτές κανέναν κανόνα που να λαμβάνει δεόντως υπόψη τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, αλλά στηρίζεται ανεξαιρέτως στο φύλο, το τελευταίο δεν μπορεί να συνιστά σημαντικό κριτήριο για τον υπολογισμό της κατ' αποκοπή αποζημιώσεως λόγω εργατικού ατυχήματος.

48. Πέραν αυτών των πραγματικών αντιρρήσεων κατά του κριτηρίου του φύλου, υφίστανται και κανονιστικοί λόγοι που δεν συνηγορούν υπέρ αυτού του κριτηρίου και θα εξετασθούν ακολούθως.

iii) Νομικά στοιχεία

49. Το φινλανδικό κριτήριο της προγνώσεως του προσδόκιμου ζωής βάσει του φύλου πρέπει να εξετασθεί υπό το φως κανονιστικών παραμέτρων που απορρέουν από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Στις βασικές αρχές της Ένωσης συγκαταλέγεται μεταξύ άλλων, κατά το άρθρο 2 ΣΕΕ, η αρχή της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, η οποία κατοχυρώνεται επίσης, σε επίπεδο θεμελιωδών δικαιωμάτων, στο άρθρο 21 του Χάρτη.

20 — Επίσης, είναι αξιοσημείωτο ότι το προσδόκιμο ζωής, αφενός, παγκοσμίως και, αφετέρου, ακόμη και μεταξύ μεμονωμένων γεωγραφικών περιοχών της ίδιας επικράτειας μπορεί να εμφανίζει σημαντική στατιστική απόκλιση.

50. Δεδομένης της εξέχουσας σημασίας αυτής της αρχής της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, δεν είναι δυνατόν βάσει της κλίμακας αξιών του δικαίου της Ένωσης, όπως έχω επισημάνει και στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ., να καθιερωθεί το φύλο, στο πλαίσιο μιας συνοπτικής στατιστικής εκτιμήσεως, ως εναλλακτικό κριτήριο σε σχέση προς άλλα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι δυσχερέστερο να εξακριβωθούν, αλλά είναι όντως κρίσιμα από ασφαλιστικής απόψεως.

51. Αντιθέτως, εάν υφίστανται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που είναι πράγματι κρίσιμα ως προς το προσδόκιμο ζωής [21], πρέπει να αναγνωρισθούν ως τέτοια, να εκτιμηθούν δεόντως και να αποδοθούν σε συγκεκριμένες ομάδες προσώπων ανεξαρτήτως φύλου. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή, η αντιστοίχισή τους με συγκεκριμένο φύλο, εκτός εάν πρόκειται για αμετάβλητα, βιολογικά, ειδικά χαρακτηριστικά. Ειδάλλως, μεμονωμένοι ενδιαφερόμενοι που δεν θα είχαν το εκάστοτε χαρακτηριστικό θα περιέρχονταν σε δυσμενέστερη ή ευνοϊκότερη θέση, χωρίς σοβαρό λόγο, μόνο λόγω του φύλου τους.

52. Επίσης, κατά τη νομική εκτίμηση αναλογιστικών κριτηρίων συνδεόμενων με το φύλο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι το άρθρο 21 του Χάρτη προβλέπει την απαγόρευση της διακρίσεως λόγω φύλου συγχρόνως με την απαγόρευση διακρίσεως λόγω φυλής, χρώματος, καθώς και εθνοτικής καταγωγής.

53. Επομένως, σύμφωνα με την κλίμακα αξιών του νομοθέτη της Ένωσης, ρυθμίσεις συνδεόμενες με το φύλο —εξαιρουμένων όσων αφορούν αναμφίβολες βιολογικές ιδιαιτερότητες όπως η μητρότητα— είναι εξίσου απαράδεκτες με εκείνες που στηρίζονται στη φυλή ή στο χρώμα και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπονται στον τομέα του δικαίου των κοινωνικών ασφαλίσεων, ανεξαρτήτως ενδεχόμενων στατιστικών ερευνών [22].

54. Ειδάλλως, εάν χρησιμοποιούνταν, κατά τρόπο μηχανικό, απρόσφορες εν τέλει στατιστικές αντί των πραγματικά κρίσιμων, ουσιαστικών κριτηρίων για τη λήψη αποφάσεων στηριζόμενων σε προγνώσεις, θα υφίστατο κίνδυνος, αφενός, στατιστικώς συγκαλυμμένης καταστρατηγήσεως των διατάξεων του Χάρτη με τις οποίες απαγορεύονται οι διακρίσεις και, αφετέρου, αποτελεσμάτων που δεν αρμόζουν στην κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

iv) Ενδιάμεσο συμπέρασμα επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

55. Συνεπώς, κρίσιμοι λόγοι που να δικαιολογούν την άνιση μεταχείριση λόγω στατιστικών συνδεόμενων με το φύλο δεν είναι δυνατό να αντληθούν ούτε από την οδηγία 79/7 ούτε από το πρωτογενές δίκαιο.

56. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/7 πρέπει, λοιπόν, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές ρυθμίσεις σύμφωνα με τις οποίες, κατά τον υπολογισμό των εκ του νόμου προβλεπόμενων παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως που χορηγούνται σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, λαμβάνεται υπόψη ως αναλογιστικός παράγων το διαφορετικό προσδόκιμο ζωής ανδρών και γυναικών, αν το ύψος της εφάπαξ καταβλητέας προς έναν άνδρα αποζημιώσεως, το οποίο προκύπτει λόγω της χρησιμοποιήσεως του συγκεκριμένου παράγοντα, είναι χαμηλότερο από το ύψος της αποζημιώσεως που θα λάμβανε μια γυναίκα της ίδιας ηλικίας ευρισκόμενη στην ίδια κατάσταση.

21 — Βλ. σημεία 66 και 67 των προτάσεών μου στην υπόθεση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (EU:C:2010:564).

22 — Βλ. σημεία 49 έως 51 και σημεία 62 έως 67 των προτάσεων μου στην υπόθεση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (EU:C:2010:564).

57. Υπό αυτό το πρίσμα, τα φινλανδικά δικαστήρια θα όφειλαν, στο πλαίσιο αγωγής για ζητήματα κοινωνικής ασφαλίσεως —τουλάχιστον στην περίπτωση που η εν λόγω αγωγή θα στρεφόταν κατά δημόσιας αρχής ή οργανισμού εξομοιούμενου προς αυτήν— να μην εφαρμόσουν τη διάταξη που εισάγει διάκριση και αντί αυτού να επιδικάσουν στον κύριο Χ, ελλείψει άλλης εθνικής ρυθμίσεως μη εισάγουσας διάκριση, το υψηλότερο ποσό που το φινλανδικό δίκαιο προβλέπει για τις γυναίκες[23].

58. Εν προκειμένω, ωστόσο, δεν συνέβη κάτι τέτοιο.

59. Δεδομένου ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο επί υποθέσεων κοινωνικής ασφαλίσεως έχει περατωθεί εν τω μεταξύ κατά τρόπο αμετάκλητο και εφόσον η απόφαση του Δικαστηρίου στην προκειμένη υπόθεση δεν συνιστά λόγο αναψηλαφήσεως[24], ώστε με τη συνδρομή του να καταστεί δυνατή η εκδίκαση της υποθέσεως του κυρίου Χ από τα φινλανδικά δικαστήρια κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης, τίθεται πλέον το ζήτημα αν το φινλανδικό Δημόσιο ευθύνεται για το ποσό της διαφοράς των επιδομάτων, πλέον τόκων, που το φινλανδικό δίκαιο στέρησε από τον κύριο Χ κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.

Β— *Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα*

60. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινισθεί αν μπορεί να καταλογισθεί στη Δημοκρατία της Φινλανδίας κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης δυνάμενη να θεμελιώσει ευθύνη του οικείου κράτους μέλους, λόγω της αντίθετης προς το δίκαιο της Ένωσης εθνικής ρυθμίσεως για την κατ' αποκοπή αποζημίωση λόγω εργατικού ατυχήματος.

61. Κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, είναι προφανές ότι στοιχεία όπως η απουσία νομολογίας σχετικής με την οδηγία 79/7, η μεταβατική περίοδος που προβλέπει η απόφαση «Test-Achats», καθώς και το γεγονός ότι, υπό το φως των οδηγιών 2004/113 και 2006/54, ο εθνικός νομοθέτης έλαβε ως δεδομένο ότι οι αναλογιστικές θεωρήσεις με βάση το φύλο δεν μπορούσαν να αμφισβητηθούν από νομικής απόψεως (υπό 2), συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι δεν συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση τέτοιας παραβιάσεως.

62. Πριν από την επιμέρους εξέταση των ανωτέρω στοιχείων όμως, πρέπει να διευκρινισθεί (υπό 1) ποιος είναι ο κρίσιμος χρόνος σε σχέση με την ενδεχόμενη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από τη Δημοκρατία της Φινλανδίας. Το ζήτημα αυτό είναι σημαντικό για να διαπιστωθεί ποιο είναι το νομικό πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης βάσει του οποίου θα κριθεί εάν υφίσταται κατάφωρη παραβίαση.

1. Ο κρίσιμος χρόνος και το νομικό πλαίσιο για την εκτίμηση του ζητήματος της ενδεχόμενης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης

63. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να είναι κρίσιμη η χρονολογία του εργατικού ατυχήματος (1991), της καταβολής της σχετικής αποζημιώσεως από τον ασφαλιστικό φορέα (2005), καθώς και της αμετάκλητης απορρίψεως της προσφυγής από το δικαστήριο που είναι αρμόδιο επί υποθέσεων κοινωνικής ασφαλίσεως (2008).

64. Συναφώς πρέπει να ληφθεί υπόψη, πρώτον, ότι η παραβίαση, στην περίπτωση του κυρίου Χ, του δικαίου της Ένωσης συγκεκριμενοποιήθηκε το 2008, με την αμετάκλητη απόφαση του φινλανδικού δικαστηρίου.

23 — Βλ. σχετικά, απόφαση Jonkman κ.λπ. (C-231/06 έως C-233/06, EU:C:2007:373, σκέψη 39).

24 — Βλ., σχετικά, απόφαση Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17, σκέψεις 26 έως 28).

65. Δεύτερον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι κατά τον χρόνο εκείνο δεν υφίστατο νομολογία σχετικά με το αν επιτρέπονται αναλογιστικές θεωρήσεις με βάση το φύλο στο πλαίσιο της οδηγίας 79/7, ενώ η Επιτροπή δεν θεώρησε ποτέ σκόπιμο να κινήσει σχετική διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά της Δημοκρατίας της Φινλανδίας.

66. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι σε νομοθετικά κείμενα συναφή με την οδηγία 79/7 τα οποία άπτονται του ασφαλιστικού δικαίου —συγκεκριμένα, στις οδηγίες 2004/113 και 2006/54— ο νομοθέτης της Ένωσης ενέκρινε, το 2004 και το 2006, τις αναλογιστικές θεωρήσεις με βάση το φύλο και η Επιτροπή υποστήριξε επίσης έντονα αυτή τη θέση το 2010, στην υπόθεση Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. Η έντονη μεταστροφή στην προσέγγιση του ζητήματος σημειώθηκε πρώτη φορά στο πλαίσιο της ως άνω υποθέσεως, επί της οποίας όμως η απόφαση εκδόθηκε το 2011 —δηλαδή, σχεδόν τρία έτη μετά την αμετάκλητη απόφαση του αρμόδιου φινλανδικού δικαστηρίου.

67. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, λοιπόν, είναι αναγκαίο να εξετασθεί αν πρέπει να γίνει δεκτό ότι το 2008 συνέτρεχε ήδη περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, λόγω της οποίας στοιχειοθετείται ευθύνη του οικείου κράτους μέλους.

2. Ύπαρξη κατάφωρης παραβιάσεως;

68. Ζημίες που προκλήθηκαν στους ιδιώτες λόγω παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να αποζημιώνονται εφόσον, πρώτον, ο παραβιασθείς κανόνας δικαίου αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, δεύτερον, η παραβίαση είναι κατάφωρη και, τρίτον, υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως της υποχρεώσεως του κράτους και της βλάβης που υπέστησαν οι ζημιωθέντες [25].

69. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρίνιση μόνον ως προς τη δεύτερη από τις ανωτέρω προϋποθέσεις θεμελιώσεως της σχετικής ευθύνης. Επομένως, πρέπει να αποσαφηνισθεί η έννοια του όρου «κατάφωρη» παραβίαση και αν αυτή υφίσταται στην προκειμένη περίπτωση.

α) Η έννοια της κατάφωρης παραβιάσεως

70. Ως προς το ζήτημα που καλείται να εξετάσει το αιτούν δικαστήριο, δηλαδή αν συντρέχει περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης ώστε να θεμελιώνεται ευθύνη του οικείου κράτους μέλους, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη στο πλαίσιο συνολικής εκτιμήσεως, πρώτον, τον βαθμό σαφήνειας και ακρίβειας του κανόνα που παραβιάσθηκε, δεύτερον, το εύρος της διακριτικής ευχέρειας την οποία παρέχει ο κανόνας αυτός στις εθνικές αρχές ή στις αρχές της Ένωσης, τρίτον, τον ηθελημένο ή ακούσιο χαρακτήρα της διαπραχθείσας παραβάσεως ή της προκληθείσας ζημίας, τέταρτον, το συγγνωστόν ή ασύγγνωστον ενδεχομένης νομικής πλάνης και, πέμπτον, το ενδεχόμενο να συνετέλεσε η στάση ενός οργάνου της Ένωσης στην παράλειψη, τη θέσπιση ή τη διατήρηση αντίθετων προς το δίκαιο της Ένωσης εθνικών μέτρων ή πρακτικής [26].

71. Αυτά τα στοιχεία πρέπει να εξετασθούν εν συνεχεία και σε συνδυασμό με τα στοιχεία που παρατίθενται στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα να συναχθεί μια συνολική εκτίμηση.

25 — Βλ., ιδίως, τις αποφάσεις Francovich κ.λπ. (C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428), και Brasserie du pêcheur και Factortame (C-46/93 και C-48/93, EU:C:1996:79, σκέψη 51).

26 — Απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame (EU:C:1996:79, σκέψη 57).

β) Κατάφωρη παράβαση του άρθρου 4 της οδηγίας 79/7 εκ μέρους της Δημοκρατίας της Φινλανδίας;

72. Μολονότι, στην προκειμένη περίπτωση, τα δύο πρώτα εκ των στοιχείων που απαριθμούνται στο σημείο 70 συνηγορούν υπέρ της υπάρξεως κατάφωρης παραβιάσεως, με τα λοιπά τρία στοιχεία συμβαίνει μάλλον το αντίθετο.

73. Πράγματι, ακόμη και αν το γράμμα και το ρυθμιστικό πλαίσιο της οδηγίας 79/7 αποκλείουν με επαρκή σαφήνεια και ακρίβεια —και χωρίς να αφήνουν περιθώριο εκτιμήσεως στον εθνικό νομοθέτη— τις αναλογιστικές θεωρήσεις που συνδέονται με το φύλο του ενδιαφερομένου, δεν είναι δυνατό να καταλογισθεί στον Φινλανδό νομοθέτη και στη φινλανδική δικαιοσύνη ηθελημένη και απολύτως ασύγγνωστη παράβαση, κατά το έτος 2008.

74. Αντιθέτως, η απουσία κάθε σχετικής νομολογίας ή διαδικασίας λόγω παραβάσεως, με τις οποίες θα προβάλλονταν αιτιάσεις περί παραβιάσεως της απαγορεύσεως διακρίσεων, αφενός, και η αισθητή από το 2004 τάση του νομοθέτη της Ένωσης να επιτρέψει ευρέως τις αναλογιστικές θεωρήσεις, αφετέρου, συνηγορούν υπέρ του ότι, σε κάθε περίπτωση, το 2008 —δηλαδή, πριν από την έκδοση της αποφάσεως «Test-Achats»—, παρά το σαφές γράμμα της οδηγίας 79/7, η φινλανδική ρύθμιση δεν αντέβαινε στο δίκαιο της Ένωσης κατά τρόπο τόσο πρόδηλο, ώστε να θεωρηθεί ότι υφίστατο ηθελημένη και απολύτως ασύγγνωστη νομική πλάνη των φινλανδικών Αρχών.

75. Ασφαλώς, η κίνηση της διαδικασίας λόγω παραβάσεως απόκειται στην ευχέρεια της Επιτροπής. Σχετική διαδικασία λόγω παραβάσεως όμως θα συνιστούσε σοβαρή ένδειξη, σε περίπτωση διαρκούς παραβάσεως, ότι το κράτος μέλος αποδέχεται ενδεχομένως τις παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης. Η απουσία τέτοιων διαδικασιών, βεβαίως, δεν θα συνεπαγόταν άνευ ετέρου την απαλλαγή του κράτους μέλους από κάθε ευθύνη, αλλά θα απέκλειε την αιτίαση ότι το κράτος μέλος επέτρεψε την εξακολούθηση ενδεχόμενων πρόδηλων παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης.

76. Επιπλέον, στην προκειμένη περίπτωση, δεν θα ήταν εύλογο να καταλογισθεί στο κράτος μέλος ασύγγνωστη παράβαση που θεμελιώνει την ευθύνη του, ενώ η παράβαση αυτή είχε διαφύγει και της προσοχής του νομοθέτη της Ένωσης σε άλλο, αλλά παρόμοιο πλαίσιο, συγκεκριμένα αυτό της οδηγίας 2004/113. Θα ήταν υπερβολικό να επιβάλλεται στα κράτη μέλη η υποχρέωση να ασκούν το νομοθετικό τους έργο σε εθνικό επίπεδο με περισσότερη σύνεση και ευσυνειδησία από τον νομοθέτη της Ένωσης. Ιδίως η νομοθετική δραστηριότητα του νομοθέτη της Ένωσης κατά την περίοδο μεταξύ 2004 και 2008 μπορούσε να δημιουργήσει στον Φινλανδό νομοθέτη την απατηλή αίσθηση βεβαιότητας ότι οι παράμετροι που επέλεξε στο πλαίσιο του δικαίου των κοινωνικών ασφαλίσεων συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης.

77. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η εκτίμηση των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση ευθύνης του κράτους μέλους απόκειται στα εθνικά δικαστήρια, αλλά ως προς το αν συντρέχει περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη προς όφελος του οικείου κράτους μέλους, ιδίως:

— ότι το Δικαστήριο δεν έχει λάβει με τη νομολογία του σαφή θέση επί του ζητήματος αν επιτρέπεται η χρησιμοποίηση αναλογιστικών παραγόντων συνδεόμενων με το φύλο κατά τον υπολογισμό των παροχών που χορηγούνται από τα εκ του νόμου συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 79/7,

— ότι το Δικαστήριο, κρίνοντας για πρώτη φορά στην υπόθεση C-236/09, Association belge des Consommateurs Test-Achats, ανίσχυρο το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/113, το οποίο επιτρέπει τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων, δέχθηκε ότι η διάταξη αυτή πρέπει να λογίζεται ως ανίσχυρη μετά παρέλευση ορισμένης μεταβατικής περιόδου, και

— ότι στο πλαίσιο των οδηγιών 2004/113 και 2006/54, ο νομοθέτης της Ένωσης επέτρεψε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων για τον υπολογισμό των παροχών στις οποίες αναφέρονται οι εν λόγω οδηγίες, ο δε εθνικός νομοθέτης, στηριζόμενος στο γεγονός αυτό, έλαβε ως δεδομένο ότι οι σχετικοί παράγοντες επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται και στο πλαίσιο του εκ του νόμου συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως το οποίο αφορά η υπό κρίση υπόθεση.

78. Κατόπιν τούτου, πρέπει να διευκρινισθεί, τέλος, αν στην προκειμένη περίπτωση τίθεται ζήτημα χρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της αποφάσεως.

Γ— *Χρονικός περιορισμός των αποτελεσμάτων της αποφάσεως;*

79. Συναφώς, επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι, κατά την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο επεξηγεί και αποσαφηνίζει με την απόφασή του τη σημασία και το περιεχόμενό της διατάξεως, όπως αυτή θα έπρεπε να είχε ερμηνευθεί και εφαρμοσθεί από τον χρόνο θέσεώς της σε ισχύ. Επομένως, ο περιορισμός των διαχρονικών αποτελεσμάτων τέτοιας αποφάσεως συνιστά εξαιρετικό μέτρο το οποίο προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι σε διαφορετική περίπτωση θα υφίστατο κίνδυνος σοβαρών οικονομικών επιπτώσεων [27].

80. Ως προς αυτό το ζήτημα, οι μετέχοντες στη διαδικασία δεν προέβαλαν κανένα απολύτως πειστικό επιχείρημα.

81. Πάντως, στην προκειμένη περίπτωση, μάλλον δεν τίθεται ζήτημα κινδύνου σοβαρών οικονομικών επιπτώσεων, καθόσον η ρύθμιση του φινλανδικού νόμου περί ασφαλίσεως ατυχημάτων, η οποία αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, εφαρμόζεται κυρίως σε περιπτώσεις ήσσονος σημασίας. Ως προς αυτές τις περιπτώσεις, το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως δεν είναι πιθανό να επιβαρυνθεί με υπέρογκες πρόσθετες δαπάνες, ακόμη και αν εις το εξής εφαρμοσθεί και για τους άνδρες ο ευνοϊκότερος υπολογισμός του κατ' αποκοπή ποσού, που μέχρι τούδε ίσχυε μόνο για τις γυναίκες.

82. Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι δεν συντρέχει λόγος να περιορισθούν τα διαχρονικά αποτελέσματα της αποφάσεως που θα εκδοθεί.

## V – Πρόταση

83. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα δύο προδικαστικά ερωτήματα ως ακολούθως:

1. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/7 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές ρυθμίσεις σύμφωνα με τις οποίες, κατά τον υπολογισμό των εκ του νόμου προβλεπόμενων παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως που χορηγούνται σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, λαμβάνεται υπόψη ως αναλογιστικός παράγων το διαφορετικό προσδόκιμο ζωής ανδρών και γυναικών, αν το ύψος της εφάπαξ καταβλητέας προς έναν άνδρα αποζημιώσεως, το οποίο προκύπτει λόγω της χρησιμοποιήσεως του συγκεκριμένου παράγοντα, είναι χαμηλότερο από το ύψος της αποζημιώσεως που θα λάμβανε μια γυναίκα της ίδιας ηλικίας ευρισκόμενη στην ίδια κατάσταση.

27 — Βλ., σχετικά, απόφαση Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, σκέψεις 33 έως 40).

2. Η εκτίμηση των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση ευθύνης του κράτους μέλους απόκειται στα εθνικά δικαστήρια. Ως προς το αν συντρέχει περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη όμως προς όφελος του οικείου κράτους μέλους, ιδίως:

— ότι το Δικαστήριο δεν έχει λάβει με τη νομολογία του σαφή θέση επί του ζητήματος αν επιτρέπεται η χρησιμοποίηση αναλογιστικών παραγόντων συνδεόμενων με το φύλο κατά τον υπολογισμό των παροχών που χορηγούνται από τα εκ του νόμου συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 79/7,

— ότι το Δικαστήριο, κρίνοντας για πρώτη φορά στην υπόθεση C-236/09, Association belge des Consommateurs Test-Achats, ανίσχυρο το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/113, το οποίο επιτρέπει τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων, δέχθηκε ότι η διάταξη αυτή πρέπει να λογίζεται ως ανίσχυρη μετά παρέλευση ορισμένης μεταβατικής περιόδου, και

— ότι στο πλαίσιο των οδηγιών 2004/113 και 2006/54, ο νομοθέτης της Ένωσης επέτρεψε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη χρησιμοποίηση ανάλογων παραγόντων για τον υπολογισμό των παροχών στις οποίες αναφέρονται οι εν λόγω οδηγίες, ο δε εθνικός νομοθέτης, στηριζόμενος στο γεγονός αυτό, έλαβε ως δεδομένο ότι οι εν λόγω παράγοντες επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται και στο πλαίσιο του εκ του νόμου συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως το οποίο αφορά η υπό κρίση υπόθεση.